

MARGARETA MANU MAGDA
(București)

CONSIDERAȚII REFERITOARE LA EVIDENȚIALE ÎN TEXTE POPULARE ORALE ROMÂNEȘTI (ASPECTE PRIVIND SURSELE CUNOAȘTERII ȘI MĂRCILE LOR LINGVISTICE)

1. Preliminarii

Expunerea de față încearcă să ofere o viziune modernă referitoare la diferitele forme de manifestare ale *evidenței* și la rolul acestora în cunoaștere și discurs, ilustrată pe *texte populare orale românești*. Studiul se bazează pe exemple extrase din *basme*, specii care utilizează ca tip de relatare stilistică *narațiunea populară*. Lucrarea are trei părți: prima parte discută aspectele teoretice generale privind fenomenul evidenței; partea a doua se referă la bibliografia românească de specialitate legată de fenomenul în discuție; în partea a treia sunt analizate modalitățile de exprimare ale evidențialității utilizate în textele selecționate. Ultima parte prezintă concluziile acestui demers și câteva propuneri pentru modul de continuare a analizei.

2. Considerații teoretice referitoare la evidențialitate

Acest subcapitol explorează modul în care *evidența* este definită în cercetările recente¹. Demarcarea *evidenței* cuprinde atât parametrii

¹ Cf. *Manualul Oxford* (Aikhenvald 2018) conceput ca o lucrare de referință care oferă o stare actualizată a tehnicii de studiu al *evidenței*. Acesta constă din 21 de capitole care se ocupă de *evidența* din anumite limbi sau grupuri de limbi. Restul de încă 15 capitole oferă prezentări de ansamblu asupra unor subiecte mai generale, cum ar fi *interacțiunea evidenței cu alte categorii*, *evidența în cercetarea experimentală și în teoriile semantice formale*, *pragmatica culturală și probe în contactul lingvistic*. Reținem din *Bibliografie*: Verhees 2019, bazată pe concepția teoretică din publicația Alexandrei Y. Aikhenvald 2018, împreună cu alte volume recente, care oferă un corpus bogat de

morfosintactici, cât și parametrii semantici. În continuare, vom desemna criteriile care conduc la aprecierea *mărcilor gramaticale* precum și pe cele ale valorilor identificate în *domeniul semantic* al evidenței. În plus, vom discuta despre *punctele de vedere deictice* ale evidenței, care se prezintă ca o abordare fructuoasă a studiului *mărcilor în context*.

2.1. Evidențialitatea – categorie indicială² distinctă în lingvistica actuală

Evidențialitatea este o categorie lingvistică al cărei omolog din viața reală este *sursa de informații*. Fiecare limbă are o serie de moduri de referire la sursa de informații: acest lucru se poate realiza *cu verbe care se referă la rapoartare, afirmații sau opinii, cu adverbe, cu paranteze, fraze prepoziționale sau cu particule specifice*.

Cercetările privind codificarea lingvistică a sursei de informații au crescut numeric exponențial în ultimii ani. Formele gramaticale care se referă la un tip de sursă de informație sunt menționate încă din secolul al IV-lea î.Hr., în gramatica sanscrită a lui Pānini (vezi Friedman 2018, p. 125) și ele s-au impus în descrierile unei varietăți de limbi de-a lungul istoriei. Ideea de a considera evidențialitatea o categorie gramaticală distinctă cu această funcție (de sursă de informație) este însă relativ nouă. Evidențialitatea s-a impus ca un *concept stabil* în lingvistică abia în ultimele două-trei decenii, studiul acestei categorii devenind deosebit de prolific în perioada actuală. Indiferent de punctele de vedere diferite adoptate ca premise, majoritatea savanților sunt de acord cu faptul că atât studiul expresiilor gramaticale, cât și al celor negramaticale (inclusiv lexicale și semi-gramaticale) contribuie la înțelegerea evidenței, deși formele gramaticale ar trebui să se distingă de expresiile lexicale și de interpretările contextuale.

material nou (vezi în De Haan 1999; Guentchéva 2004; Aikhenvald 2003, 2007; Guentchéva, Landabaru 2007; Foolen, de Hoop, Mulder 2018. Lucrările din Foolen, de Hoop, Mulder 2018 sunt actele unui workshop desfășurat în Nijmegen (Olanda) în 2014, iar volumul editat de Guentchéva 2018 este un succesor al lucrării Guentchéva 1996 I; II. Toate cele trei volume se concentrează pe *dovezi empirice* și oferă o cantitate remarcabilă de material nou.

² Vezi, în acest sens, Mădalina Dima, *Iconicitate, indicialitate, simbolizare...* Microsoft Power Point Presentation. pptx, pe Academia.edu https://www.academia.edu/ICONICITATE_INDICIALI...

2.2. Sursa de informații și dovezile probatorii

Sursa de informații poate fi exprimată într-o varietate de moduri. Acestea pot include:

- mijloace lexicale, inclusiv verbe de percepție (*vezi, auzi, miroși*) și de cunoaștere (*știi, înțelegi* etc);
- verbe modale, particulele parentetice de diferite feluri și chiar și expresiile faciale care pot fi folosite pentru a exprima inferența, presupunerea și atitudinea referitoare la informații dacă evenimentul este considerat probabil, posibil sau chiar improbabil;
- în orice limbă, există o modalitate de a raporta ceea ce a spus cineva;
- toate limbile folosesc citate și multe au forme de raportare directe și indirecte; utilizarea lor se poate interconecta cu atitudinea față de informațiile citate sau citante.

2.3. Tipuri de evidențialitate

Orice mijloc de exprimare a sursei de informații se poate corela cu atitudinile față de informație și cu strategiile de comunicare. Aceste coordonate sunt considerate modalități specifice, adecvate din punct de vedere cultural pentru exprimarea evidenței în fiecare limbă.

Există diferențe semnificative între probele principale și probele secundare utilizate pentru a acoperi unele surse de informații:

2.3.1. Proba martor

- (1) *L-am văzut spărgând geamul.*

2.3.2. Evidența senzorială

- (2) *Miroase ca și cum ar fi făcut un grătar aici.*

2.3.3. Proba inferențială

- (3) *Trebuie să fii foarte obosit după călătoria făcută.*

2.3.4. Proba raportativă

- (4) *Se spune că o va face.*
- (5) *Ea spune că o va face.*

2.3.5. Evidențierea presupusă

(6) *Cred că va merge pe litoral în această zi romantică.*

2.4. Ierarhii probatorii ale tipurilor de surse de informații

Un scop al unei tipologii a evidenței este *identificarea principiilor universale care determină structura sistemelor probatorii specifice limbajului*. Studiile anterioare volumului Oxford citat (vezi Aikhenvald 2018), au propus taxonomii și ierarhii pentru a surprinde generalizări interlingvistice. Cea mai cunoscută taxonomie a probatoriului tipologic al evidenței este cea a lui Willett (1988), prezentată în figura următoare:

A. Evidențialitate directă

raportată/atestată

rezultate vizuale secondhand

raționamentul auditiv la mâna a treia

alt folclor senzorial

B. Evidențialitate indirectă

inferență

Un efect al existenței a două scale diferite este acela al dovezilor *inferențiale și raportative* (vezi, în acest sens, taxonomia simplificată a tipurilor de surse de informații a lui Willett 1988³):

Senzorială > Inferențială > Reportativă

a. (directă) > vizual > auditiv > alt senzorial

b. (indirectă) > inferență din rezultate > raționament mâna a doua
> mâna a treia > auzite/folclor.

³ Willett's (1988) typology of evidentials:

Types of Evidence

Direct

Attested

Visual
Auditory

Other sensory

Reported Secondhand
Reported Thirdhand

Indirect

Folklore
Inferring

Results
Reasoning

2.5. Modalitate epistemică și evidențialitate

O altă coordonată legată de fenomenul evidenței este *modalitatea epistemică*, o modalitate prin care se apreciază cât de multă certitudine sau cât de multe dovezi are un vorbitor pentru informația exprimată în opinia sa. Modalitatea, starea de spirit și evidențialitatea sunt categorii semantice care permit vorbitorului să-și asume diverse atitudini (*a presupune* (7), *a crede* (8)) față de o afirmație exprimată.

(7) *Presupun că vine.*

(8) *Cred că vine.*

Evidențialitatea este adesea considerată de unii cercetători a fi un subtip al modalității epistemice. Alți lingviști consideră evidențialitatea (*marcarea sursei de informații într-un enunț* (9)) ca fiind diferită de modalitatea epistemică (*marcarea gradului de încredere într-o declarație* (10)).

(9) *Văd că vine.* (probă)

(10) *Bănuiesc că vine.* (epistemic)

3. Bibliografia românească de specialitate legată de fenomenul evidențialității

3.1. Bibliografia românească de specialitate privind fenomenul în discuție este târzie și limitată tematic și cantitativ. Astfel, ultima variantă a *Gramaticii Academiei Române* (GALR 2008) tratează evidențialitatea ca *formă de realizare a modalității epistemice*, fiind definită ca înscriere în mesaj, prin mărci specifice, numite *evidențiale*, a surselor pe care locutorul le-a avut la dispoziție pentru a cunoaște conținutul unei propoziții. „Indicarea sursei pentru conținutul unei propoziții înseamnă implicit o apreciere a gradului de certitudine al acesteia, de asumare din partea locutorului: percepția directă este considerată, în principiu, ca fiind sursa cea mai sigură, comunicarea de către alții – cea mai incertă” (Zafiu 2008, p. 707).

3.2. Pentru limba română, un studiu de început al categoriei evidențialelor aparține Rodicăi Zafiu (2002). Cercetări tipologice mai vechi au demonstrat faptul că această categorie semantico-pragmatică se

realizează printr-o diversitate de forme care diferă de la o limbă la alta, dar că unitatea categoriei este asigurată de manifestarea în primul rând *prin lexic*.

În opinia autoarei, evidențialele românești se prezintă ca un *inventar eterogen* din punctul de vedere al apartenenței la diferite categorii tipologice și anume:

– *mărci ale inferenței*:

- verbe sau expresii nominale desemnând procese mentale: *a se gândi, a deduce, a presupune, a înțelege, a crede ...gândul, ideea*;
- verbul *a trebui* + *că*;
- adverbul *pesemne* + *că*;
- alte adverbe și locuțiuni care exprimă grade diferite de incertitudine: *probabil, poate, posibil*;

– *mărci ale relatării (citării)*:

- construcții care conțin expresiile declarative de atribuire a opiniei: *spune X, iată declarația lui Z, vorba lui Y, conform lui, în opinia lui, după părerea... etc.*;
- verbe de declarație cu rol evidențial ce desemnează acte de vorbire asertive: *a arăta, a susține, a menționa etc.*;
- verbe și locuțiuni care prezintă sursa informației din punctul de vedere al celui care o preia, printr-un proces activ: *a afla, a prinde de veste etc.*;
- locuțiunea conjuncțională specializată a relatării: *cum că*;
- modul condițional și (parțial) prezumtivul cu valoare citațională (ca mijloace morfologice propriu-zise, gramaticalizate, folosite pentru a indica drept sursă a informației relatarea și pentru a marca o distanță prudentă față de conținutul enunțului);
- modul prezumtiv, prin care se indică formularea de către locutor a unor supoziții, constituie principalul mijloc evidențial gramaticalizat în limba română, cu valoare de marcă a inferenței (vezi cele două forme: *va fi așteptat* – perfect identic cu viitorul anterior: *va fi dormind* – perifraza de viitor + gerunziu, citate de Avram 1997, p. 238);

– *mărci ale percepției*:

- cuvinte care descriu procesul de cunoaștere: verbe de percepție *a vedea, a auzi, a simți*;

- interjecții prezentative: *iată, uite*; popularul *zău*;
- deictice: *acesta, acum, aici*;
- adverbe și adjective: *parcă, vizibil, evident, vădit* (unele exprimând îndoiala și alte certitudinea).

3.3. Un caz particular al evidențialelor reportative este prezentat de Margareta Manu Magda (2012), referitor la *zvon*.

În esență, *zvonul* este definit drept o informație, legată de evenimente la zi, destinată a fi crezută, transmisă din om în om, de obicei verbală, presupusă a fi adevărată – în lipsa unor date concrete care să ateste exactitatea acesteia (fără a exista posibilitatea să i se verifice corectitudinea). În ceea ce privește modul de difuzare, *zvonul* se înrudește cu alte fenomene similare: *bârfă, ponegriri, clevetiri, povești, legende, vorbe*, care circulă pe diverse traiectorii (din gură-n gură pentru a identifica posibilitățile reale de influențare individuală și colectivă sau pe alte căi, mai mult sau mai puțin formale).

Ca fenomen specific de comunicare interumană, *zvonul* a fost definit în funcție de o serie de parametri, precum *sursă, conținut, mod de difuzare, mijloc de difuzare, obiect al comunicării și natura efectelor*. Varietatea de *formule introductive* ale *zvonului* e foarte bine și plastic ilustrată în limba română.

În funcție de modul în care colporteurul prezintă informația oferită, *zvonul* este de două feluri:

1. *zvon asumat*, a cărui valoare de adevăr este „garantată” de colporteur (având ca marcă prototipică formularea *îți spun eu* – cu variante, *îți garantez, am auzit eu...* etc.);

2. *zvon neasumat*, a cărui valoare de adevăr nu este garantată de către colporteur, fiind prezentată ca informație probabilă, nesigură, posibilă (având ca marcă prototipică formularea *se spune, se zvonește*, cu variante ca *umblă zvonul, umblă vorba, cică, cum că* – indici sugerând însumarea vocilor implicate în lanțul interacțional într-o voce colectivă).

Fiecare dintre cele două categorii menționate mizează pe utilizarea predilectă a anumitor evidențiale (menționăm că cele două formule sunt de regulă mixate în diferite proporții și că nu există forme „pure”, reprezentând una sau alta dintre categoriile menționate).

Varietatea de formule introductive ale zvonului este foarte bine și plastic ilustrată în presă: *se spune în târg* (EM 16, 1992, 3), *am auzit din zvon public că...* (*ibidem* 19, 1992, 4), *se tot aud vorbe că...* (Ex 16, 1992, 4), *gura lumii vorbea despre...* (*ibidem* 34, 1992, 9).

Specifică publicisticii este și mascarea naturii de zvon prin invocarea „surselor”: *după unele surse...* (A 195, 1992, 3), *din surse demne de încredere, care stau în afara oricărui dubiu* (RL 681, 1992, 1), *din surse ce se pretind a fi demne de încredere* (SC 22, 1992, 3), *prin intermediul unui ofiter S.R.I. care a dorit să rămână anonim* (EZ 136, 1992, 1) etc.⁴ (apud Zafiu 2001, p. 78).

Raportul dintre opinia citată și cea a locutorului, situat între extremele unui maxim acord sau de dezacord, poate fi indicat de verbul de declarație, dar și de complemente care exprimă susținerea enunțării (*pe drept cuvânt, pe bună dreptate, cu îndreptățire*) sau distanțarea (*cică, pasămite, chipurile, vezi Doamne, dragă Doamne*) ori formule incidente de tipul *ei!, aș!, chiar așa?, haida-de!*, majoritatea aparținând registrului colocvial al exprimării).

3.4. Lucrarea aparținând autoarelor Scripnic, Găță (2008) se concentrează asupra *discursului mass-media scris românesc* cu scopul de a evidenția probatoriul strategiilor folosite, pentru a arăta că informațiile transmise în aserțiune provin de la o a treia sursă (specificată/neprecisată), diferită de experiența directă a vorbitorului.

Presupunând că discursul media scris folosește foarte mult verbele reportative, lucrarea subliniază opoziția între verbele reportative neutre (de exemplu, *spune, arăta*) și verbele care pot indica cuvintele vorbitorului: *acordul* sau, mai probabil, *dezacordul lui/ei*, cu privire la opiniile raportate (de exemplu, *pretinde*). Un accent deosebit se pune pe elementele lexicale asociate frecvent verbului raportativ (*știri* vs. *bârfe*), precum și asupra formei verbale care apare după raportare (*dispoziție indicativă* vs. *starea de spirit condiționată*).

3.5. Un studiu dedicat evidențialelor românești, din perspectiva gramaticii moderne de tip chomskian, aparține lui Irimia (2009).

Lucrarea conține o investigație a unor *aspecte ale modalității românești construite cu auxiliare*. Aceste forme pot fi combinate fie cu

⁴ Pentru sensul abrevierilor utilizate pentru numele textelor de presă, cf. Zafiu 2001.

infinitivul, fie cu morfologia aspectuală deschisă (imperfectiv/perfectiv). În acest din urmă caz, ele ar putea da naștere la interpretări care au fost clasificate în gramaticile românești drept *prezumtive* (descrise în linii mari ca referindu-se la *probabilitate, incertitudine, ghicire*). În aceste contexte, toate auxiliarele sunt considerate în mod tradițional ca fiind sinonime.

Lucrarea în discuție demonstrează că această concluzie nu poate fi valabilă; o examinare mai aprofundată a subiectului arată, în schimb, că fiecare auxiliar modal codifică un anumit tip de sursă indirectă de informație pe care se bazează propoziția. Cu alte cuvinte, auxiliarele modale românești au o componentă probatorie indirectă, individuală. Aplicarea testelor canonice, utilizate în literatura de specialitate, susține o analiză probatorie modală a limbii române, spre deosebire de un cont alternativ de operator ilocutionar. O altă caracteristică a auxiliarelor modale tratată este natura relațiilor de ambiguitate cu formele lor perfecte. Se presupune, printre altele, în urma relatărilor recente ale lui Condoravdi *et alii* (2001), Ippolito (2002) și Copley (2002) că „modurile în care *nucleele temporale/aspectuale* interacționează cu proiecțiile modale sunt responsabile pentru diverse interpretări posibile. De exemplu, când *nucleele temporale/aspectuale* sunt deasupra modului, apar lecturi contrafactice. Când sunt sub modal, sunt posibile doar interpretări probatorii” (available at: <https://repository.upenn.edu/pwpl/vol15/iss1/13>).

3.6. Mai amintim un studiu recent al Gabrielei Alboiu și al Virginiei Hill (2013) care se concentrează pe *verbele de percepție românești* cu scopul de sortare a corelației dintre tipul de lectură probatorie (adică *direct* vs. *indirect*) și tipul de complement al verbului. Se susține că, pe lângă *elementul lexical*, în codificarea evidenței, româna recurge și la *codificarea sintactică*, adică manifestată în două moduri: (i) o *lectură probatorie directă* apare atunci când verbul de percepție selectează un complement (CP) redus; (ii) o *lectură probatorie indirectă (inferențială, evaluativă)* apare atunci când verbul selectează un CP cu drepturi depline, cu subiectul care trece la clauza matricială („*Raising-to-Object – RtoO*”).

4. Modalitățile de exprimare ale evidențialității utilizate în basme populare românești

4.1. Studiile modalităților de redare a sursei de informații utilizate de vorbitorii de limbă română populară în discursul lor lipsesc aproape cu desăvârșire.

După cunoștințele noastre, există un proiect, finanțat din bani europeni, al Silviei Florea, de la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, care a efectuat o cercetare în lucrarea sa din 2020 (vezi *Evidențierea raportativă și atribuirea în basmele lui Creangă și Ispirescu*) asupra discursului din respectivele texte. Autoarea analizează *indicii gramaticali* ca surse de informație din zece basme românești, punând accent pe *markerii de evidență raportativă indirectă* (de exemplu, *cum se spune*) și pe *cei de atribuire* (de exemplu, *conform claselor de calcul rapid verificabile ale NP-urilor*). Rezultatele arată că aceste basme românești ilustrează un număr mare de indici ca expresii lexicale: *cum se spune*, *pe bună dreptate*, *pesemne*, *aparent* sau gramaticale (vezi *condiționale*), precum și *deducții logice (inferențe)*, constatând faptul că există diferențe regionale și variații de gen semnificative între cele două sub-corpusuri.

Rezultatele acestei cercetări sugerează, printre altele, că basmele românești integrează preferințe evidențiale și atributive care reflectă caracterul practic, regional al genului ca formă de comunicare, că există *o implicație cognitivă a povestitorului* în procesul de alegere a probei evidențiale. Valorile sunt asociate cu anumite construcții care permit ca evidența și atribuirea să funcționeze ca strategii eficiente de discurs în realizarea interpersonalului (funcții în povești). În ceea ce privește basmele românești, astfel de expresii evidențiale ajută la clarificarea, validarea și evaluarea surselor de informații, operând ca imbold într-o dinamică a adoptării unei anumite perspective.

4.2. În cele ce urmează, vom efectua o scurtă prezentare, cu caracter introductiv (*en vol d’oiseau*), asupra unei categorii de texte (*basme populare*) pentru a încerca, într-o primă etapă, să identificăm

tipologia surselor de informație (evidențiale) dominante utilizate în contextele lingvistice investigate⁵.

Am ales această categorie de texte din următoarele motive:

4.2.1. Basmul popular conține o relație de comunicare de *tip direct*, ceea ce îi conferă *oralitate stilului*.

4.2.2. Basmul se bazează pe modalitatea stilistică de redare a informațiilor prezentându-se ca o *narațiune continuă*, în general de o anumită lungime, întotdeauna în proză, serioasă în întregul ei, centrată pe un erou sau o eroină, de regulă sărac(ă) sau nevoiaș(ă) la început, care, după o serie de aventuri, în care elementul supranatural joacă un rol important, își atinge scopul și trăiește fericit(ă) de atunci încolo.

4.2.3. După opinia noastră, prin faptul că *narațiunea* este un termen care caracterizează procesul, arta sau tehnica prin care autorul comunică direct cu receptorul, aceasta are o funcție fundamentală: *aceasta este modul de expunere prin care se aduce la cunoștința cuiva (ascultător/cititor) o serie de informații (o întâmplare sau o succesiune de întâmplări, reale sau imaginare, care sunt atribuite unor personaje și prezentate în desfășurarea lor)*.

4.2.4. Inserția în „timpul mitic” este dată de *formule inițiale și finale*, care fixează *timpul narativ* în care se proiectează acțiunea, iar la sfârșit încheie această buclă temporală, prin revenirea în *timpul real*. Respectivele formule sunt afirmații (*surse probatorii*) pe care *naratorul și le asumă* în legătură cu faptele narate. Prin urmare, forma fundamentală de evidență în narațiune este *evidența raportativă*.

Formulele pot fi diversificate, uneori foarte expresive și dezvoltate, precizând și *atitudinea naratorului față de faptele povestite (argumentul probatoriu)* și caracterul lor miraculos, aproape paradoxal, dar toate au ca nucleu *precizarea de ordin temporal*.

⁵ Vom prelua exemplele de pe site-ul <https://ro.wikisource.org/>, o carte electronică ce provine din biblioteca digitală Wikisource. Această bibliotecă digitală multilingvă este construită de voluntari, cu scopul de a pune la dispoziția cititorilor o colecție de publicații de orice fel: romane, poeme, reviste, scrisori etc.; majoritatea textelor de pe acest site sunt *basme populare provenind din Ardeal* (o zonă românească coerentă cultural), culese de Ion Pop-Reteganul (1888), vol. *Povești ardelenesti din popor adunate* [vezi *Povești ardelenesti*, în 5 părți, Gherla, 1891 – Brașov, Editura Nicolae I. Ciurcu, 1888].

Formule inițiale (incipit):

- (11) *A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi fost, nu s-ar povesti. (Aripă-frumoasă, Wikisource⁶)*

Sau o *formulă de final* (relatarea reliefează întoarcerea în realitatea curentă și sugestia prin *inferență* a nedeterminării întâmplărilor viitoare):

- (12) *Ce se va mai fi întâmplat după ospăț, asta n-o știu, căci am băut prea multă apă la acea petrecere, la care am auzit această poveste chiar din gura lui Aripă-Frumoasă. (Aripă-frumoasă, Wikisource)*

Formulele mediane mențin discursul narativ și, în același timp, componența fabulei (a), arătând durata, continuitatea, deplasarea fără sfârșit (b):

- (13) a. *Au mers mult, multă lume împărăție, ca Dumnezeu să ne ție. (Aripă-frumoasă, Wikisource)*
 b. *Merse multă lume împărăție, ca Dumnezeu să ne ție, pînă ce dete de-o cîrciumă. (Aripă-frumoasă, Wikisource)*

4.3. „Narațiunea tradițională – între memorată și basm”⁷

Studiile recente din domeniul etnologiei pun în discuție relațiile dintre două tipuri fundamentale de prezentare formală a narațiunii în basm: *dramatizarea și ficționalizarea faptelor reale*.

Faptele reale sunt întâmplări, evenimente care s-au petrecut într-un anumit moment, povești ale unor persoane, nu ale unor personaje, reflectate în arhive sau volume de istorie orală.

Ficționalizarea este acțiunea care, pornind de la fapte reale, permite îndepărtarea în *mai multe etape*, de la oglindirea fidelă a realității, până când textele care au documentat faptele reale devin doar o *bază de plecare*, o sursă de inspirație. Această acțiune aduce în prim plan, la nivelul narațiunii, conceptele de *tradiție în basm* și *memorată*.

⁶ Accesarea tuturor textelor menționate din Wikisource s-a făcut în data de în 21 august 2022.

⁷ Vezi, în acest sens, lucrarea cu același titlu al Ilenei Benga (2005).

Basmul se plasează la nivelul transmiterii folclorice, orale, a *informației narative* deținute de *tradiție* în schema continuumului narativ al povestirii orale; fiecare nucleu narativ înglobează în sine un *segment temporal delimitat* și profund controlabil: în întinderea sa maximală, abia dacă acoperă *câteva generații*, în timp ce *mitul* nu e prezent ca structură narativă activă, vie, generativă în culturile folclorice; în mit unitatea de timp acoperită este cu mult mai *amplă*: chiar și în mitul românesc al facerii lumii, prin puterea lui Dumnezeu, timpul pare concis, dar este de fapt *urias și limitat doar la capătul dinspre noi, dinspre istorie*. Chiar și bucele temporale din basm reprezintă accidente tot ale unor *temporalități scurte*. Pe când, în cazul miturilor, o poveste/narațiune relatează o asemenea *nemărginire* greu de vizualizat și se transmite cu siguranță altfel decât una pentru care segmentul „timp” și „acțiunea” pe care o dezvoltă reprezintă motivul principal ce cauzează narațiunea.

Este numită *memorată* (apud Benga 2005, p. 85–93) cuantificând implicarea povestitorului în povestea sa, o *întâmplare relatată de informator drept trăită pe pielea lui, ca actor principal sau secundar; povestire – o faptă ai cărei protagoniști i-au relatat direct evenimentul subiectului nostru; întâmplare – o povestire aflată la mână a doua sau chiar mai departe, iar descriere – o relatare ce vorbește despre ființe mitologice, fapte de magie cu tipar preexistent sau fizionomii mitice la modul total detașat, dezimplicat personal*.

Autoarea citată mai sus afirmă faptul că *basmul* și *memorata* se leagă astfel morfologic, schema narativă le leagă și sintactic, în sintaxa tradiției folclorice. Ambele tipuri de relaționare sunt importante, căci ambele sunt codate „genetic”, ambele dovedesc interacțiunea cu *mediul-context*.

Maniera de a prezenta evenimentele depinde de „plierile” sintactice în felul următor: memorata I: *~mie mi s-a întâmplat cutare lucru~,* secvența temporală cronologică se regăsește; dacă luăm memorata II: *~i s-a întâmplat bunicii mele...~,* ideea de secvență temporală se susține din nou; dacă luăm în discuție memorata III: *~i s-a întâmplat unuia din sat...~,* temporalitatea faptului povestit e iarăși acolo (relatarea altor vorbitori bazată pe observația lor directă).

Dacă însă discutăm despre memorata IV: *~cutare ființă mitologică se comportă așa~*, secvența temporală se susține doar în măsura în care credim niște fapte, nu *arareori de dincolo*, ca având o succesiune evenimențială cronologică, *în absența unui martor (uman) în stare să mărturisească despre acele fapte (cum mărturisesc actanții din memoratele I, II și III)*. Putem să acordăm memoratei IV o *temporalitate liniară, orizontală*: în fond, pentru oameni, faptele narate, *ale căror actori nu sunt umani, sunt la aceeași distanță fiecare de destinatarul povestirii, ca și de narator de altfel*. De ce e importantă secvența cronologică? Pentru că, de pildă, în cazul memoratei IV, ea se află „modificată” și acest lucru nu poate fi separat de un anume statut îndepărtat al narațiunii în cauză, îndepărtat de principiile reproductive ale nucleelor narrative care se transmit și sunt generate în continuare în câmpul folcloric; stadiul de memorată IV este reflexul (derivat sau antemergător?) al structurii narrative de tip basm.

Cu alte cuvinte, în termenii ficționalizării, memorata IV este fie stadiul ultim de existență narativă, urmat de dizolvarea în neant (odată cu moartea ultimilor purtători etc...), fie stadiul de esențializare maximă, urmat de fixarea structurii narrative respective în basm (Benga 2005, p. 92).

4.4. Exemple pentru tipuri de evidențialitate identificate în textele investigate

Persoana care povestește o anumită întâmplare, fiind inventată odată cu textul de către autor este *naratorul*. El este o „voce” căreia autorul îi încredințează misiunea de a povesti faptele, de a descrie locurile și personajele. Se regăsește în operele epice oferind, în felurite moduri, *probe privind diversele nuclee narrative care evoluează în textul basmului*.

Relatarea evenimentelor se face, cel mai adesea, la persoana a III-a, iar „vocea” pare să cunoască tot ce li se întâmplă personajelor (*naratorul omniscient*).

Când relatarea se face la persoana I, naratorul se numește *narator subiectiv*, acesta devenind participant în acțiune (subiect), exprimându-și părerea cu privire la fapte, locuri sau personaje. Acest lucru poate interveni în veridicitatea faptelor relatate, narațiunea devenind *subiectivă*.

Probatoriu din basme se prezintă în felul următor:

4.4.1. Proba martor

O probă martor:

– indică faptul că sursa de informație a fost obținută prin observarea directă de către vorbitor; de obicei aceasta provine din observație vizuală (martor ocular) [*memorata 1*].

(14) *Și frații acești trei, ca mai toți orfanii, erau foarte săraci; ei n-aveau decât un bordei gol, o grădiniță mică și un pom, un măr frumos și mare; atâta le rămase de la părinți. Bordeiu, după ce era gol, mai avea și altă scădere, numai cât nu cădea de rău, de slab; grădina după ce era mică, era și dezgrădită; iar pomul, mărul, era într-adevăr un măr frumos, mare și chiar de la pământ era împărțit în trei părți, avea adecă trei ramuri.* (Reteganu, Azima mergătoare, Wikisource)

– indică faptul că sursa de informație a fost obținută prin relatarea celor observate de către alți vorbitori (15) sau a unora din mediul apropiat naratorului (16) [*memorata II/III*].

(15) *Apoi cum a înflorit mărul acela într-o primăvară, se dusese vestea jur-împrejur; nu vedeai tu crângi, nu frunză, ci numai flori mândre ca rușile cele de Rusalii, care miroseau și numai vâjâiau albinele în ele. După ce cad florile, încep a crește merișoarele, azi erau tot mai mari de cum au fost ieri; timpul cel cald, cel de vară, ploilele, roua, toate le ajuta să crească și să se rumenească.* (Reteganu, Azima mergătoare, Wikisource)

(16) *Toată lumea zicea că niște neguțatori au omorât pe crâșmarul cutare, că cușitul s-a aflat la unul pe tureacul cisme și că pe neguțatorii aceia-i vor spânzura. Vestea o dusese slujnicile, care fuseseră după apă ori după carne. Judecătorii ieșiră des-de-dimineață la fața locului, judecară pe negustori la furci și și vrură a se depărta. Atunci intră înaintea lor un om străin și scoase de sub suman un călcâi de cioboată și în el altul de om, tăiat, prospăt. Era omul nostru.* (Reteganu, Omul cu trei sfaturi, Wikisource)

4.4.2. Evidența senzorială

Evidența senzorială indică faptul că dovezile vorbitorului privind adevărul sunt derivate din propria experiență senzorială (17). Poate fi și vizuală (18) sau non-vizuală (19a, b).

- (17) *A fost odată un moș și o babă. Și erau bătrâni ca vremea, și albi ca omătul de cărunți ce erau. [...] Și cu cât trecea din vreme, cu atât erau maibătrâni, și cu atâta slăbeau mai tare, că slăbeau cu bătrânețele, au umblat laolaltă de cându-i lumea; și cu cât slăbeau mai tare, cu atâta erau mai nemângâiați, [...]. De multe ori stau ei pe gânduri ceasuri întregi și nu scoteau nici un legănat cuvânt din gura cea știrbă, numai oftate și suspinuri.* (Reteganu, Ion năzdrăvanul din lut, Wikisource)
- (18) *Nu merse mult și zări fum gros înaintea lui și trase ață într-acolo. Adică într-o poieniță era un foc zdravăn, ocolit de 12 hoți, care de care mai lat la piept și mai încrețit la frunte. Și Man trase aproape de ei: Bună ziua, oameni de omenie!* (Reteganu, Man tâlhariul, Wikisource)
- (19) a. — *Bine, Măriuță! Ei adică făceau planul cum să omoare pe crâșmarul. Apoi se aburcă Pavel frumos pe fereastră și îndată fu acolo. Nu stătu însă mult și isprăvi și dă să treacă fereastra; [...]. Adică omul nostru auzise tot ce se petrecu, el îl pândi și-i tăie piciorul, luă călcâiele și le puse bine, apoi ațipi o leacă, că vara-s nopțile mici; când e miezul nopții, minteni-i și ziua.* (Reteganu, Omul cu trei sfaturi, Wikisource)
- b. *Mergând el mai departe a auzit un glas de om zicând așa: tare mi-i sete.* (Reteganu, Doamne, lungește ziua de mâine, Wikisource)

4.4.3. Proba inferențială

O probă inferențială indică faptul că vorbitorul face afirmația pe baza unei deduceri din fapte și nu pe o observare directă a acțiunii în sine (20a, b).

- (20) a. *Când începură merele a se rumeni, coala mai de cătră toamnă printre Sântă-Mării, începură și frații a se gândi la merele lor, le era frică de furat. Se pun deci și se sfătuiesc, ce-i de făcut? Din sfatul lor iese că: mărul vine împărțit la fiecare frate câte-o creangă, și, din ziua aceea, se și pun la pază, ci nu toți trei odată, ci în toată ziua unul, și se hotărără să păzească sub măr până ce vor culege merele.* (Reteganu, Azima mergătoare, Wikisource)
- b. — *Nu te supăra nimica, tată, zise fetița, culcă-te și te odihnește, c-a fi cum va rândui Dumnezeu. Doară noi suntem trei, mai mult*

vom putea gândi decît unchiul, că ei-s numai doi, el cu mătușa.
(Reteganu, *Isteață din seamă afară*, Wikisource)

4.4.4. Evidențiere presupusă

O probă presupusă indică faptul că sursa de informații nu se bazează pe o simplă presupunere, ci mai degrabă pe cunoștințele generale (21) sau pe experiență (22, 23) [memorata III].

(21) *Bag seamă lumea asta n-a fost niciodată fără împărați; așa a rânduît Dumnezeu, ca unii oameni să fie mai mari, alții mai mici, iar cei mai mici să se supună și să asculte de cei mai mari. Apoi, precum bine știți dumneavoastră, câte țări atâția împărați, așa era din bătrâni, toată țara-și avea împăratul și tot satul, popa și mergeau lucrurile strună de oable; astăzi, firește, nu mai poate fi așa, că lumea s-a viclenit și oamenii s-au sărăcit; la un împărat îi trebuiesc mai multe țări și la un popă mai multe sate, și tot nu-i mai vede omul sătui.* (Reteganu, *Crăiasa zânelor*, Wikisource)

(22) *Dar omul nostru numaidecât se gândi la sfatul stăpânu-său: nu lăsa drumul pentru potec! și zise negustorilor:*
— *Oameni buni, să mergem noi pe drumul ăst bătut, că știți zicala: cine ocolește, nu se poticnește.* (Reteganu, *Omul cu trei sfaturi*, Wikisource)

(23) *El îl pândi și-i tăie piciorul, luă călcâiele și le puse bine, apoi ațipi o leacă, că vara-s nopțile mici; cînd e miezul nopții, minteni-i și ziuă.* (Reteganu, *Omul cu trei sfaturi*, Wikisource)

4.4.5. Proba raportativă

O probă raportativă indică faptul că informația a fost raportată vorbitorului de către o altă persoană. Poate fi: (24) *auzite de la alții* (zvonuri); (25 a–d) *afirmație cotativă* (*auzită de la persoana însăși, spusă despre sine*)⁸.

⁸ Schimbarea în *deixis personal*, pentru a se potrivi cu perspectiva emițătorului original, este o proprietate definitorie majoră a construirii raportului de vorbire indirectă. O construcție a unui raport de vorbire indirectă poate necesita o simplă schimbare a pronumelor personale. Dacă afirmația este încadrată ca discurs indirect, au loc schimbările deictice spațial și temporal: ce a fost „aici” pentru autorul raportului din discursului direct este „acolo” pentru locutorul curent.

Majoritatea limbilor lumii disting două tipuri de construcții de raportare: *vorbire directă și indirectă*. Un *discurs direct* (de asemenea numit *clauză citată* sau *conținut citat*) nu conține o ajustare a personajelor respective, *deixis temporal și spațial* din perspectiva naratorului. E de așteptat ca toate, sau majoritatea, să aibă proprietățile unei propoziții principale. În cazul unui *discurs indirect*, raportul este de obicei un fel de *clauză complementară încorporată*.

- (24) *Și se luară la drum și minteni fură în satul împăratului. Împăratul era un fecior holtei, **cam fuicaș, cum ziceau unii, dar tare drept, cum ziceau alții**.* (Reteganu, *Isteață din seamă afară*, Wikisource)

Vorbirea directă reproduce îndeaproape ceea ce s-a spus; discursul direct este *discurs-spectacol*, discursul indirect este doar *vorbire*.

- (25) a. — **N-ai văzut, n-ai auzit** pe smăul care a luat pe fată, pe sora lui finul lui D-zău?
— **Nici n-am văzut, nici n-am auzit.** (Reteganu, *Doamne, lungește ziua de mâine*, Wikisource)
- b. — *Mă rog, mătușă, **să-mi spui unde-i drumul cela**, că nu mi-i frică ... mă duc.*
— **Eu nu-l știu**, dragul mătușii. (Reteganu, *Doamne, lungește ziua de mâine*, Wikisource)
- d. *Dar tu de ce zici, că nu-i dreptă judecata primariului?*
— *Apoi, măria-ta, **să-ți spun lucrul din fir în păr cum stă**.* (Reteganu, *Isteață din seamă afară*, Wikisource)

Basmul, ca și alte tipuri de narațiuni, se bazează în limba română foarte mult pe *verbele reportative*, clasificate în literatura de specialitate (vezi, între altele Zafiu 2003; Scripnic, Gâță 2008; Ganea, Gâță 2008) în: *verbele reportative neutre* (*a spune, a arăta, a afirma, a anunța, a preciza, a menționa* (26a). Utilizarea acestora este menită să arate că vorbitorul a ajuns la informație printr-un eveniment din auzite și nu prin direct, experiență sau prin inferență; *verbele care pot indica cuvintele vorbitorului* – acordul, mai probabil dezacordul lui/ei, cu privire la opiniile raportate (tipul *pretinde* (26b)). Un accent

deosebit se pune pe elementele lexicale asociate frecvent verbului raportativ (*știri* vs *bârfe* (26c)), precum și asupra formei verbale care apare după raportare (dispoziție indicativă vs starea de spirit condițională).

(26) a. Dacă **zicea** biata babă:

— *Mă feciori, dar vedeți de vă însurați barem unul din voi, că uite eu-s bătrână, nu vă mai pot spăla și cârpi cum se cade, atunci ei răspundeau:*

— *Da cu ce amarul ne vom ținea muierile și copiii de ne-a da Dumnezeu, când n-avem nici noi nimic, decât lucrul mânilor noastre?!*

b. Odată **zice** însă cel mai mic, pe care-l chema Crislăscan:

— *Mamă eu mă însor; du-te la împăratul și peștește-i fata pe seama mea.* (Reteganu, Crislăscan viteaz, voinic de babă săracă, Wikisource)

c. Acolo puindu-se el să se odihnească, **aude zicând așa:** Doamne, Doamne, **de-ar veni mama** c'acuși ne mănâncă balaurul! (Reteganu, Crislăscan viteaz, voinic de babă săracă, Wikisource)

Zafiu (2008, p. 717) are în vedere distincția între verbe raportative explicite (*X a declarat că...*) și structuri implicite menite să aducă în prim-plan informațiile transmise de afirmație și să indice minima distanță față de sursa cunoașterii (*Cică nu va participa la alegeri*). Prin urmare, operăm o distincție între verbe raportative neutre (verbe care au ca funcție unică să indice că discursul este derivat dintr-o sursă (ne)specificată (27)) și verbe raportative încărcate epistemic (pe lângă dezvăluirea sursei de cunoștințe, ele dezvăluie și atitudinea vorbitorului față de conținutul informațional transmis).

(27) (se) **Zice** că era odată un popă bogat, dar zgârcit, Doamne, de sta să-și mănânce și avutul de pe pieptene, **cum e zicala**. (Reteganu, Doamne, lungește ziua de mâine, Wikisource)

În cazul verbelor raportative încărcate epistemic, evidențialitatea și modalitatea epistemică sunt adesea legate între ele. „Evidențialitatea se ocupă prin rostire de sursa de informații pentru vorbitor, în timp ce

modalitatea epistemică se preocupă de gradul de angajament din partea vorbitorului pentru rostirea lui” (de Haan 1999, p. 83). Zafiu (2008) susține că fenomenul lingvistic al evidenței este un subdomeniu al modalității epistemice. (28a, b)

(28) a. *sfetnic bătrîn și înțelept, ce avea la curte, îi zise: [...] dumneata nici un pas nu face de acasă, fără las să vină ele și-ți alege **pe care-i gîndi** c-ar fi de măria-ta.* (Reteganu, *Isteață din seamă afară*, Wikisource)

b. *Uite vă dau moina cea de pe răzoare vouă de veci, și să-mi dați mie vaca, că ale mele vaci toate au rămas sterpe și mi-e rușine de lume, să n-am eu lapte-n casă. **Ce ziceți?*** (Reteganu, *Isteață din seamă afară*, Wikisource)

Prin compararea și contrastarea expresiilor de raportare și de atribuire, caracteristicile tipologice ale vorbirii rapoarte, modul în care evidența raportativă și atribuirea (acțiunea de a considera ceva ca fiind cauzat de o persoană sau de un lucru) determină *funcția deictică* a acestor construcții în basmele românești, evidențiază *motivațiile pragmatice ale vorbitorului pentru utilizarea probatorie*, precum și *lexicalizarea*, bogăția și diversitatea funcțională a respectivelor expresii în limba română regională.

5. Considerații finale

În basme, conținutul, actanții, discursul raportat construit, sursele de informare și reproducerea vorbirii variază foarte mult, astfel încât relația dintre *evidență* și *atribuire* poate fi explorată bogat dintr-o *perspectivă sintactică, lexicală și pragmatică/interacțională/funcțională modernă*.

Este binecunoscut faptul că materialul în complementul verbelor de atitudine ca *a gîndi* și *a crede* (engl. *think* and *believe*) este de obicei *atribuit subiectului* acelor verbe.

În loc să argumenteze împotriva unei semantici orientate spre vorbitor, autori precum Harris, Potts (2009) susțin că exemplele, în discuție, se datorează *schimbării de perspectivă condusă pragmatic*.

Cea mai clară dovadă pentru această afirmație este că orientarea către *non-enunțiator* este posibilă chiar și în cazuri neîncorporate în nuclee narative, cu condiția ca mediul să fie „bogat din punct de vedere al perspectivei”.

Putem afirma că evidențialitatea, aplicată discursului narativ, trebuie explorată în continuare și pe alte tipuri de texte orale, provenind din variate zone regionale și pe alte intervale de timp. În acest context, considerăm că o paralelă cu strategiile probatorii utilizate și pe texte libere cu structură orală de pe Internet, de tipul *zvonuri*, *bârfe*, ar putea constitui o abordare fructuoasă.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

a) Surse

Basme populare

Pop-Reteganu, Ion, *Povești ardelenesti din popor adunate*, Brașov. Ed. Nicolae I. Ciurcu, 1888.

*** *Povești ardelenesti*: în 5 părți, Gherla, 1891. <https://ro.wikisource.org/>

Presă

A = „Adevărul”, cotidian, București, anul 1, 1989.

AC= „Academia Cațavencu”, săptămânal, București, anul 1, 1991.

C = „Cotidianul”, cotidian, București, anul 1, 1991.

Z = „Evenimentul Zilei”, cotidian, București, anul 1, 1992.

E = „Expres”, săptămânal, București, anul 1, 1990.

EM = „Expres Magazin”, săptămânal, anul 1, 1990.

SC = „Spionaj – Contraspionaj”, săptămânal, anul 1, 1990.

RL = „România Liberă”, cotidian, București, anul 1, 1989.

b) Bibliografie

Aikhenvald 2003 = Alexandra Y. Aikhenvald, *Evidentiality in typological perspective*, în A. Y. Aikhenvald, R. M. W. Dixon (eds.), *Studies in Evidentiality*, Amsterdam, John Benjamins Publishing Company, 2003, p. 1–31.

Aikhenvald 2007 = Alexandra Y. Aikhenvald, *Information source and evidentiality: What can we conclude?*, în „Rivista di Linguistica”, vol. 19, 2007, nr. 1, p. 207–227.

- Aikhenvald 2018 = Alexandra Y. Aikhenvald (ed.), *The Oxford Handbook of Evidentiality*, Oxford University Press, 2018. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198759515.001.0001>.
- Alboiu, Hill 2013 = Gabriela Alboiu, Virginia Hill, *On Romanian Perception Verbs and Evidential Syntax*, în „Revue Roumaine de Linguistique”, LVIII, 2013, nr. 3, p. 275–298.
- Avram 1997 = Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, București, Humanitas, 1997.
- Benga 2005 = Ileana Benga, *Narațiunea tradițională între memorată și basm*, în „Orma”, revistă de studii etnologice și istorico-religioase/Journal of Historical-Religious Studies, no 4, 2005: *Magia rustica. Imagerie și practici magice în culturile populare [Magia rustica. Imagery and Magical Practices in the Popular Cultures]*, edited by Ileana Benga, p. 87–94.
- Condoravdi et al. 2001 = Cleo Condoravdi, John Everett, Reinhard Stolle, Dick Crouch, Valeria Paiva, Danny Bobrow, Martin van den Berg, *Preventing existence*, în C. Welty and B. Smith (eds.), *Formal Ontology in Information Systems*. Proc. FOIS-2001, Ogunquit, Maine, ACM Press, New York, 2001, p. 162–173.
- Copley 2002 = Bridget Copley, *A Linguistic Argument for Indeterministic Futures*, în „North East Linguistics Society”, vol. 32, 2002, nr. 1, article 5. Available at: <https://scholarworks.umass.edu/nels/vol32/iss1/5>.
- De Haan 1999 = Ferdinand de Haan, *Evidentiality and Epistemic Modality: Setting Boundaries*, în „Southwest Journal of Linguistics”, vol. 18, 1999, nr. 1, p. 83–101.
- Florea 2020 = Silvia Florea, *Evidențierea raportativă și atribuirea în basmele lui Creangă și Ispirescu*, proiect Universitatea Lucian Blaga, Sibiu, 2020; varianta engleză: „Reportative Evidentiality and Attribution in Romanian Fairy Tales”, în *Poznań Studies in Contemporary Linguistics*, 56 (1), 2020, p. 1–33.
- Foolen, de Hoop, Mulder 2018 = Ad Foolen, Helen de Hoop, Gijs Mulder (eds.), *Evidence for Evidentiality*, John Benjamins Publishing Company, 2018. <https://doi.org/10.1075/hcp61>.
- Friedman 2018 = Steven Friedman, *Power in Action: Democracy, Citizenship and Social Justice*, Johannesburg, Wits University Press, 2018.
- GALR II = *Gramatica limbii române* (2008). Vol. II, *Enunțul*, București, Editura Academiei Române, 2008.
- Ganea, Găță (2008) = Alina Ganea, Anca Găță, *Ilustrări ale categoriei evidențialității în limba română contemporană*, în „Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați, fascicula XXIV: *Actele Conferinței Internaționale Lexic comun/Lexic specializat, Galați, 17–18 septembrie*, I, 2008, nr. 1, Galați, Galați University Press, p. 263–271.
- Guentchéva 2018 = Zlatka Guentchéva, (ed.), *Epistemic modalities and evidentiality in cross-linguistic perspective*, Berlin/Boston, The Gruyter Mouton, 2018.
- Guentchéva 2004 = Zlatka Guentchéva, *La notion de médiation dans la diversité des langues*, în *Les Médiations Langagières*, vol. I, *Des faits de langue aux discours*.

- Actes du colloque international La médiation: marquages en langue et en discours*, Publications de l'Université de Rouen, 2004, p. 11–33.
- Guentchéva 1996 = Zlatka Guentchéva (ed.), *L'énonciation médiatisée*, Leuven, Peeters, 1996, I, II.
- Guentchéva, Landabaru 2007 = Zlatka Guentchéva, J. Landabaru (eds.), *L'énonciation médiatisée II*, Leuven, Peeters, 2007.
- Harris, Potts 2009 = Jesse A. Harris, Christopher Potts, *Predicting perspectival orientation for appositives*, în *Proceedings from the 45th Annual Meeting of the Chicago Linguistic Society*, vol. 45, Chicago, IL, Chicago Linguistic Society, 2009, p. 207–221.
- Ippolito 2002 = Michela Ippolito, *On the Temporal Dimension of Counterfactuality*, în „North East Linguistics Society”, vol. 32, 2002, nr. 1, article 15. Available at: <https://scholarworks.umass.edu/nels/vol32/iss1/15>.
- Irimia 2009 = Monica-Alexandrina Irimia, *Romanian Evidentials*, în „University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics”, vol. 15, 2009, nr. 1, Article 13. Available at: <https://repository.upenn.edu/items/efbc9cf3-88a4-4723-947e-c0685eaa9929>.
- Manu Magda 2012 = Margareta Manu Magda, *Rumour in the current Romanian press (Aspects concerning the sources of knowledge and their linguistic markers)*, în Clara-Ubaldina Lorda and Patrick Zabalbeascoa (eds.), *Spaces of polyphony*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2012, p. 175–188.
- Scripnic, Gâță 2008 = Gabriela Scripnic, Anca Gâță, *Delimitări conceptuale ale categoriei gramaticale a Mirativității*, în *Actele Conferinței Internaționale Lexic comun / Lexic specializat, Galați, 17–18 septembrie 2008*, Galați University Press, 2008, p. 376–383.
- Verhees 2019 = Samira Verhees, *Defining evidentiality*, în „Voprosy Jazykoznanija”, 2019, nr. 6, p. 113–133.
- Willett 1988 = Th. Willett, *A cross-linguistic survey of the grammaticization of evidentiality*, în „Studies in Language”, 1988, vol. 12, nr. 1, p. 51–97.
- Zafiu 2001 = Rodica Zafiu, *Diversitate stilistică în româna actuală*, București, Editura Universității din București, 2001.
- Zafiu 2002 = Rodica Zafiu, „Evidențialitatea” în limba română actuală, în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, București, Editura Universității din București, 2002, p. 127–144.
- Zafiu 2003 = Rodica Zafiu, *Valori argumentative în conversația spontană*, în Laurenția Dascălu Jinga, Liana Pop (coord.), *Dialogul în româna vorbită*, București, Oscar Print, 2003, p. 149–165.
- Zafiu 2008 = Rodica Zafiu, *Modalizarea*, în GALR, vol. II, 2008, p. 702–726.

CONSIDERATIONS REGARDING THE EVIDENTIALS IN
ROMANIAN ORAL POPULAR TEXTS
(ASPECTS ON THE SOURCES OF KNOWLEDGE
AND THEIR LINGUISTIC FEATURES)
(Abstract)

Every language has a specific way of saying what it is talking about, how it knows and what it thinks about what it knows. In some languages, it is always necessary to specify the source of information on which the speaker is relying – whether he saw the event, or heard it, or inferred it from something seen or common sense, or was told about it by someone else. This is the essence of *evidence* or grammatical marking of the *source of information* – an interesting category appreciated by linguists. The present paper tries to offer a modern vision regarding the different forms of manifestation of evidence and their role in knowledge and discourse, illustrated by *Romanian oral popular texts*. The study is based on examples taken from *fairy tales*, species that use folk narrative as a type of stylistic narration. The work has three parts: in the first part, the general theoretical aspects regarding evidence are discussed; the second part refers to the specialized Romanian bibliography related to the phenomenon under discussion; in the third part, the ways of expressing the evidentiality used in the selected texts are analysed; the last part presents the conclusions of our approach and some proposals for how to continue the analysis on other categories of texts than those addressed in the present study.

CUVINTE-CHEIE: *marcări gramaticale, sensurile marcărilor, evidențialitate, surse de informare, deixis, convenții sociale.*

KEYWORDS: *grammatical markers, meanings of markers, evidentiality, source of information, deixis, social conventions.*

*Institutul de Lingvistică „I. Iordan – Al. Rosetti”
al Academiei Române
București, Calea 13 Septembrie, nr. 13
margaretamagda@yahoo.com*